

[B] **VALLEN, VALLEN, VALLEN, NET ALS IEDEREEN.
“ONHEILIG” VAN ROOS VAN RIJSWIJK**

Er is nogal wat on- en schijnheiligs te vinden in het debuut van de Nederlandse Roos van Rijswijk: de muziek van de Duitse synthrockband *Unheilig* die de simpele Jorge graag loeihard meebrult, de schijnvrome glans van mensen die iets doen voor een stervende, de seksuele fantasieën van diezelfde stervende. Ook de band tussen moeder en zoon, de spil van de roman, is verre van onbezoedeld. Zo schrijft Angelique de Waal in het begin van haar dagboek: “Zijn naam kreeg hij pas een paar dagen later, op de dag dat Alfons hem aangaf op het gemeentehuis. Doe maar wat, had ik gezegd, in de volle overtuiging dat ik later nog wel eens van dat kind zou gaan houden.”

Dat dagboek houdt ze bij op aanraden van haar therapeute Jacoba, om het een en ander van zich af te schrijven voor de zwarte stippen haar zevenenvijftigjarige lichaam volledig in beslag nemen. In een nietsontziende stijl neemt ze zichzelf en haar omgeving (Jacoba, haar wietleverancier Leendert, haar zus) onder de loep. De meeste fragmenten zijn gewijd aan haar zoon. Ze beschrijft hoe hij op blauwgele nachten tegenover haar aan de keukentafel kwam zitten en haar zijn eenzaamheid verweet, hoe hij onverwachts geboren werd als het resultaat van een onenightstand met een Mexicaan en tweeëndertig jaar later al even onverwachts naar het Duitse stadje Nieheim verhuisde en hun toch al schamele contact verbrak.

Angelique drenkt haar observaties in zwartgalligheid. Sympathieprijzen zal ze niet weggapen. Iedereen moet het ontgelden, ook Jacoba: “Of beweert [je echtgenoot] genoeg te hebben aan jouw appelwangetjes, je brede heupen, je kleine borsten? Hij liegt.” Het cynisme past perfect bij het personage, maar maakt de dagboekfragmenten niet altijd even gemakkelijk verteerbaar.

Te langgerekt wordt het net niet, doordat de reflecties van de moeder afgewisseld worden met de verhaallijn van haar zoon, geschreven in de derde persoon. De eerste zin vanuit zijn perspectief luidt: “De ochtend is stil als de dood.” Het is een van de subtiele parallellen tussen hun gescheiden levens. Miguel heeft het naar zijn zin in Duitsland: hij gaat ’s ochtends een stuk fietsen, klust overdag bij met

Roos van Rijswijk, Foto Singel Uitgeverijen.

zijn ongenode huisgenoot en sidekick, de *Tollkopf* Jorge, en droomt op zijn veranda van de dobermann Wodan, die hij ooit zou willen. Jorge ("zijn vriend. Zijn broer. Zijn kind. Zijn hond. Die jongen") neemt een kat in huis. "Wodan, zegt Jorge, de poes heet Wodan, en hij weet dat het geen hond is maar ze kunnen zo beginnen." Dan komt de brief, waarin Angelique hem op de hoogte brengt van haar kanker. "Mijn zoon', heft ze aan, opdat hij niet vergeet haar zoon te zijn, 'hoe gaat het daar in Duitsland?'"

De afwisseling van perspectieven houdt de belofte van een confrontatie in zich, maar Van Rijswijk laat zich niet tot sentimentaliteit verleiden. Ze laat haar pionnen in wijde cirkels om elkaar heen dansen. Hun patronen refereren aan elkaar, maar kruisen niet. Neem nu de bucketlist van Angelique: dansen, stelen, vechten, voordringen, kussen. Terwijl zij zich om de eerste twee punten bekommert, gaat haar zoon met Jorge op de vuist. Ook mijmert Miguel over een wolkenfilm die geprojecteerd wordt op het plafond van de bioscoop, en ligt Angelique in het volgende hoofdstuk en ettelijke kilometers verder op de vloer om naar de regen op het dak te luisteren. Ze kaarten elkaars gebrek aan liefde aan. Ze denken aan de Mexicaan. Zij aan de wekker met kleine handen en voeten, hij aan de man met sombrero in een einde-loze zandvlakte die hem in gedachten vergezelt. Ze denken aan elkaar. Anekdoten worden vastgeknoot aan de kleinste aanwijzingen, zoals het ratelende geluid van een draaiend rad, vogelgezang, zwarte insecten.

Moeder en zoon schetsen elkaars portret met vage lijnen van gekleurde herinneringen en hypothesen. Alleen blijft de flinke dosis sarcasme bij Miguel achterwege. De nonchalante opmerkingen die Van Rijswijk tot haar handelsmerk maakt, komen dan ook vooral voor in de dagboekfragmenten.

Sommige beuken op je in als mokerslagen: "Jorge mag op de bel drukken en doet de zoemer na en lacht. Miguel lacht mee. Ze is bijna dood."

Onheilig is echter niet verstoken van emotie.

Onder de gitzwarte humor schuilt de authentieke frustratie van een vrouw met twijfels, angsten en schaamte. Als kind al beeldde Angelique zich in dat ze aan de vallende ziekte leed. Het is een term die ze als een mantra blijft herhalen, eerst als wapen tegen haar gène, later ook als symbool voor haar ziekte, voor de onmogelijkheden en de losse eindjes. Angelique voelt dat ze gefaald heeft als moeder. Ze slaagt er niet in om het kind dat onmerkbaar in haar groeide lief te hebben. "Bal, kirde mijn kind onverwachts en ik antwoordde: ja, dat is een bal, en voor het eerst wilde ik mijn hand uitgespreid over zijn kleine zachte borst leggen, hem in zijn mollige beentjes bijten, op zijn buikje blazen, maar ik deed het niet." Dat maakt Miguel niet eenduidig tot een slachtoffer. Angelique zet hem neer als een leugenachtige sadist, die verrot geboren is en er genoeg in scheidt om zijn moeder te kleineren. Van Rijswijk houdt zich ver van vingerwijzen en registreert alleen hoe ook Miguel met de liefde voor zijn moeder worstelt. Zo snijdt de schrijfster het taboe van de manke ouder- en zoonrelatie met een tweesnijdend mes aan. Ze onderzoekt hun verhouding met meedogenloze precisie. Een catharsis gunt ze hen niet.

Roos van Rijswijk (*1985) is redactielid van *Tirade* en publiceerde haar korte verhalen onder meer in *De Gids*, *De Revisor*, *Tirade* en *Das Magazin*. Met *Onheilig* biedt ze ons een blik in haar uiteenlopende stemmen- en stijlenpalet. In een beheerste stijl maakt ze het cynisme van een vrouw op middelbare leeftijd en de schijnbare luchtigheid van twee mannen met een buitenlandse achtergrond tastbaar. De uitgekiende compositie laat zien dat er flink aan het boek gesleuteld is, maar artificieel wordt het zelden. Als dat dan toch eens gebeurt, is het een schoonheidsfoutje dat we graag wegwimpelen bij zo'n trefzeker debuut als *Onheilig*.

LISE DELABIE

ROOS VAN RIJSWIJK, *Onheilig*, Querido, Amsterdam, 2016, 219 p.